

50 jaar vogelwerk in het Gooi

Wobbe Kijlstra

Henk Hardon en Dick Jonkers (r) in de Eempolders

Joke van Velsen

In het jubileumnummer van De Korhaan kan een artikel over 50 jaar 'vogelwerk' niet ontbreken. Het is leuk deze vraag te krijgen, maar hoe pak je dat nu aan. Onder de subgroep Avifauna vallen vijftien verschillende werkgroepen en dan mogen we de subgroep excursies, vogelherkenning en communicatie niet vergeten. Allemaal subgroepen met een eigen verhaal, een eigen historie. Al met al niet eenvoudig om er toch iets van te maken.

Zes vragen aan alle werkgroepen

De eerste stap is gewoon aan iedere werkgroep vragen om te reageren op een aantal vragen. Dan is er in ieder geval een begin. Zo gezegd zo gedaan heb ik iedere werkgroep gevraagd aan de hand van de volgende vragen na te gaan wat interessant kan zijn voor een artikel over 50 jaar vogelwerk:

- Hoe lang bestaat de werkgroep en wat was de reden om te starten?
- Wat was de doelstelling en bestaat

deze nog steeds?

- Wat is bereikt in al die jaren, waar kijk je met genoeg op terug en waar word je minder vrolijk van?
- Zijn er veranderingen of gebeurtenissen die kenmerkend zijn of van grote invloed op de werkzaamheden?
- Welke vogelsoorten vroegen 40 jaar geleden de speciale aandacht en hoe staat het daar nu mee?
- Hoe zie je de toekomst?

Een aantal werkgroepen reageerde snel, sommigen uitgebreid en anderen kort. Ook zijn er werkgroepen die er niet aan toekomen te reageren. Ronald Beskers van het nestkastenonderzoek was het kortst: "Je komt maar langs en dan vertel ik je wel wat", waarover elders in deze Korhaan een impressie.

Naast het krijgen van gegevens mag van je verwacht worden, dat je ook zelf op zoek gaat. In deze zoektocht naar verdere aanknopingspunten is www.natuurtijdschriften.nl een zegen. Hier kun je alles vinden over 50 jaar vogelwerkgroep. Alle

uitgaven van De Korhaan zijn daar gedigitaliseerd en toegankelijk. Je vult een zoekterm in en krijgt de artikelen waar je mogelijk wat aan hebt. Voor dit artikel is het boeiend te beginnen bij het verslag van de algemene ledenvergadering van de VWG Het Gooi e.o. gehouden op 29 maart 1973. In dit verslag wordt ingegaan op het werk van de subgroepen. Hieronder volgen een paar passages die een beeld geven in wat in de beginjaren van de Vogelwerkgroep speelde.

Subgroep Avifauna

'Naar aanleiding van de opsomming van de rapporten die de VWG heeft opge maakt, merkt de heer E.R. Osieck op, dat dit op zichzelf is toe te juichen, maar dat zijns inziens de uitgaven kritischer en zorgvuldiger behoren te worden samengesteld, omdat hij vreest dat zij anders niet serieus worden genomen.'

Waarnemingskaartjes

'De heren Harder en Osieck informeren naar het gebruik dat van de waarnemingsgegevens wordt gemaakt. De heer Van der Poel antwoordt dat hij momenteel bezig is met het opzetten van een goed bruikbare kaartenverzameling.'

Excursies

'De heer Jonkers merkt op dat de deelneming aan de excursies zijns inziens zeer te wensen overlaat. Het overgrote deel van de leden laat altijd verstek gaan, terwijl toch deze excursies bedoeld zijn om de kennis van de leden op hoger peil te brengen. Hij doet op iedereen nogmaals een beroep deze gelegenheid niet te verwaarlozen.'

Ringonderzoek

'De heer Osieck merkt op, dat voor het eerst in een jaarverslag van deze groep melding wordt gemaakt van het slecht functioneren' en verderop in het verslag geeft de voorzitter aan dat 'in de ontwerpstatuten dan ook niet is voorzien in het bestaan van deze subgroep.'

Overige activiteiten

De vergadering gaat ook in op de activiteiten van de subgroep Zuid Flevoland (hier wordt in deze jubileumeditie apart op ingegaan) en het verslag van de controleurs Vogelwet 1936. Voor wat betreft de 'controleurs Vogelwet 1936' wordt aangegeven, dat veel controleurs helaas geen lid zijn van de VWG en dat men bezwaar heeft tegen het publiceren van de activiteiten. De officiële instanties hebben eigenlijk liever dat helemaal geen verslag wordt gemaakt.

Dit geeft een mooi inkijkje in wat in 1973 belangrijk was en wat speelde in de vogelwerkgroep. Ook het redactiebeleid van De Korhaan komt in de vergadering aan de orde. Toegelicht wordt dat een subgroep hiervoor nodig is en wordt gezien als 'samenwerkingsverband van die leden, die zich op enigerlei wijze bezig houden met het vervaardigen, typen, vermenigvuldigen en verzenden van ons orgaan.'

In het verslag wordt nog geen melding gemaakt van de werkgroep Eempolder-telling. Deze is op 6 januari 1973 gestart. De aanleiding was een verzoek van de werkgroep Ontwikkeling Eemland. Door de intensivering van de landbouw stond de flora en fauna in de Eempolders onder grote druk. Bovendien was er sprake van een ruilverkaveling. Men wilde het effect (positief of negatief) weten van al deze veranderingen op de vogelpopulatie.

Uit de onderwerpen die in de vergadering aan de orde kwamen spreekt duidelijk een maatschappelijk engagement. Kunnen we met onderzoek, het verzamelen van gegevens inzicht krijgen in het effect van de veranderingen op de vogelpopulatie en invloed uitoefenen op de besluitvorming. Ook zie je dat sommige thema's tijdloos lijken en nog steeds actueel zijn of waarbij de ontwikkeling in de technologie uiteindelijk een handje helpt.

Ik ben er niet achter aangegaan wat P. van der Poel voor oplossing voor de waarnemingsgegevens in gedachten had. Inmiddels zijn, met dank aan Folkert de Boer, duizenden waarnemingskaartjes ingevoerd in www.waarneming.nl

nl en behoort het bijhouden van waarnemingen op papieren kaartjes echt tot het verleden. Met het ringonderzoek is het ook goed gekomen. Op het ringstation, gelukkig weer op de vaste plek aan het Gooimeer en met het ringen van oeverwaluwen, ganzen, weidevogels en roofvogels wordt waardevolle informatie verzameld over broedsucces, vestiging en spreiding. Ook de wetenschap pikt een graantje mee. Een voorbeeld zijn de monsters die bij ganzen werden genomen voor het Nationale Influenza Centrum van de Erasmus Universiteit voor onderzoek naar het voorkomen van griepvirussen bij vogels.

Onze doelstelling

In de statuten van de Vogelwerkgroep is als doel opgenomen "*de bestudering en bescherming van de in het wild levende vogels in het werkgebied.*" Gestart met de subgroep Avifauna is dat doel nog steeds leidend voor alle subgroepen. Vooral de laatste jaren wordt niet tegen, maar samengewerkt met andere organisaties. Bij de broedvogelinventarisaties ligt de nadruk op de natuurgebieden, die op verzoek van Natuurmonumenten, Goois Natuurreservaat, Staatsbosbeheer en Waternet worden geïnventariseerd. De langlopende telling van de waterleidingplas in

Loosdrecht is een goed voorbeeld waar Waternet in overleg met de werkgroep maatregelen heeft genomen om de teruggang in het aantal grote karekieten te keren en waar wordt gewerkt aan een biotoop waar de moerasvogels zich thuis voelen.

We combineren op deze manier onze eigen doelstelling met het belang van deze beherende instanties, geven Dirk Prop en Piet Spoorenberg aan. Ook organiseren we inventarisaties voor Sovon, zoals het Atlasproject. De gegevens van de watervogeltellingen gaan rechtsreeks naar Sovon.

De ontwikkeling in de technologie en dan vooral ICT, heeft het werk van de vogelwerkgroep opgestuwd in de vaart der volkeren. Dit geldt ook voor ons tijdschrift De Korhaan, dat net als de vereniging, 50 jaar bestaat en zich heeft ontwikkeld van een vlekkelig gestencild en aan elkaar geniet blaadje, tot het fullcolour magazine dat we nu in de bus krijgen. De inhoud is vergelijkbaar gebleven met artikelen over vogels, nieuws van de werkgroepen en verslagen van de excursies.

"Houd die jonkies in de gaten", dat doen deze grauwe ganzen ook

Frieda van den Berg

ICT

Het internet is onmisbaar geworden. Denk aan Waarnemingen.nl voor de waarnemingskaartjes. Ook bij de broedvogelinventarisaties zijn de ICT ontwikkelingen van groot belang geweest. Vroeger werden de waarnemingen ingevoerd op veldkaarten. Na afloop van het seizoen werden de veldkaarten omgezet naar soortkaarten en met het Sovon-handboek werden de territoria op de soortkaarten aangegeven. De avonden van puzzelen met veldkaarten waren gezellig, maar ook foutgevoelig. Nu worden de waarnemingen na iedere telling ingevoerd via een speciale internetapplicatie www.broedvogelkartering.nl (die binnen de werkgroep zelf ontwikkeld is door Dirk Prop), of via www.sovon.nl. De waarnemingen zijn daarmee niet alleen veilig opgeslagen, ook berekenen de applicaties automatisch het aantal territoria op basis van de ingevoerde waarnemingen. Deze ontwikkeling en de toename in het aantal tellers heeft

ervoor gezorgd, dat nu meerdere gebieden per jaar worden geïnventariseerd.

De ontwikkeling in het ledenaantal mag niet onvermeld blijven. In 1971 waren er al 190 leden, in het jaarverslag van 1996 wordt gewag gemaakt van een enorme groei van 551 naar 653 leden in dat jaar. Inmiddels heeft de vereniging ruim 700 leden en is daarmee een van de grootste van Nederland. Veel leden betekent niet alleen dat veel werk kan worden verzet. Door het initiatief bij de leden te leggen, is ook een veelkleurig palet aan activiteiten ontstaan. De fotowerkgroep die een paar jaar geleden is gestart, is hier een mooi voorbeeld van en laat ook zien, dat we kwaliteit in huis hebben. Niet alleen in de foto's in De Korhaan, ook in fototentoonstellingen zoals tijdens de vogelweek.

Voor de meeste leden is de *vogelherkenningscursus* de eerste kennismaking met de vogelwerkgroep. De eerste werd in 1969 georganiseerd en nog steeds

is het een onverminderd succes. Twee keer per jaar een cursus waar 60 mensen aan deelnemen. Het is bijzonder te bedenken hoeveel mensen in het Gooi besmet zijn geraakt met het vogelvirus door de enthousiaste inleidingen van Paul, Guus of een van de andere teamleden van de vogelherkenningscursus. Overigens werd al snel na 1969 nagedacht over een cursus voor gevorderden. Met het initiatief van Wouter Rohde heeft deze cursus voor gevorderden weer een revival gekregen.

Ook de *excursies* zijn niet weg te denken uit het jaarprogramma. Met bijna om de twee weken een activiteit, kent ieder jaar een boordevol programma. In aansluiting op de ongeruste woorden van Dick Jonkers uit 1973 zijn de excursies voor heel veel leden nog steeds de ideale gelegenheid meer te leren over het wel en wee van de vogels. Dit geldt zeker ook voor de lezingen die in najaar en voorjaar worden georganiseerd.

Wobbe Kijlstra en Nico Klippel bezig met de Eempoldertelling

Hilde Veenstra

Het nut van onze inspanningen

'Is er iets te zeggen over wat 50 jaar bestudering en bescherming van de in het wild levende vogels heeft opgeleverd? Was het nuttig om voor kwetsbare soorten te zorgen?'

Voor het korhoen heeft het niet mogen baten. Als typische heidevogel was het korhoen 50 jaar geleden nog een vaste bewoner van de Gooise heidevelden, maar de aantallen namen snel af. In 1973 schreef Dick Jonkers een rapport over de stand van zaken en hij gaf toen nog van optimisme blijk: "... Indien als gevolg van de genomen maatregelen de soort weer vaste baltsplaatsen zou gaan gebruiken, verdient het aanbeveling bij één ervan een schuilhut te bouwen, van waaruit men de dieren ongestoord kan gadeslaan." Die schuilhut op de hei is nooit gebouwd, want het korhoen is hier uitgestorven..

Sommige soorten zijn achteruitgegaan of zelfs verdwenen zoals zomertortel, wiewelaar, veldleeuwerik en grote karekiet, maar het is bemoedigend dat ook

veel soorten juist in aantal zijn toegenomen zoals roofvogels, ganzen, ooievaar, boomleeuwerik en roodborsttapuit.

Ook weidevogels krijgen veel aandacht en in de verschillende broedvogelrapporten worden aanbevelingen gedaan om de inzakkende populatie weidevogels op te krikken. Ook dit is anders gelopen: weidevogels zijn nagenoeg weggevaagd uit ons werkgebied. Ze komen nu eigenlijk alleen nog voor in de Eempolders. Het contrast met de andere gebieden kan overigens niet groter zijn, want dankzij het doeltreffende beheer van Natuurmonumenten en de inzet van de weidevogelbeschermingsgroep, behoren de dichtheden van de weidevogels hier tot de hoogste van Nederland. De weidevogelbeschermingsgroep is ruim 20 jaar geleden gestart om de achteruitgang van de weidevogels in de Eempolders te stoppen. In de beginperiode zochten vrijwilligers de nesten op en werd er door de boeren omheen gemaaid. Inmiddels weten we dat dit niet helemaal zo werkt, er komt veel meer bij kijken en er wordt gesproken over plasdras, uitgesteld maaien, creëren van

kruidenrijke percelen en ruige mest. De weidevogelbeschermingsgroep en de boeren met percelen in de kerngebieden en het beheer van Natuurmonumenten maken de Eempolders tot parel voor de weidevogels. Gert Bieshaar geeft aan, dat het nu goed gaat met de grutto en dat de Kievit aandacht vraagt. Zij lijden het meest onder de extreme regen- en hagelbuien tijdens het broedseizoen.

De Eempolders zijn sowieso een gebied waar we heel veel van weten. De ruilverkaveling/herinrichting van het land (dat de aanleiding vormde voor de Eempoldertellingen) heeft er voor gezorgd dat de kempfaan en watersnip als broedvogels nagenoeg verdwenen zijn. De geschiedenis van de tellingen laat ook onverwachte ontwikkelingen zien. Niemand kon in 1973 de opmars van de grauwe gans voorzien.

Jan Mooij geeft aan dat het enige dat hij durft te zeggen is, dat de toekomst er waarschijnlijk anders uit ziet dan we nu denken.

